

Kövér László:

POLITIKAI KOMMENTÁR EGY (MÉG ?)
JÓGERŐS ÍTÉLETHEZ

1988. március 30-án 37 egyetemista, főiskolás és fiatal diplomás független ifjúsági szövetséget alakított Fiatal Demokraták Szövetsége néven. Alapító Nyilatkozatuk leszögezi: "A FIDESZ az Alkotmány előírásainak megfelelően kíván működni." Az alapítók meggyőződése szerint a szervezet megalakítása a hatályos jogszabályokkal teljes összhangban történt. (E meggyőződésüket erősítették azok a konzultációk, amelyeket neves jogászokkal folytattak.) A Magyar Népköztársaság Alkotmányának 65. paragrafusára ugyanis kimondja:

- (1) A Magyar Népköztársaság biztosítja az egyesülési jogot. Az egyesülési jogot törvény szabályozza.
- (2) A szocializmus rendjének és vívmányainak védelmére, a szocialista építőmunkában és a közéletben való fokozott részvételre, a kulturális nevelőmunka kiszélesítésére, a nép jogainak és kötelességeinek megvalósítására, a nemzetközi szolidaritás ápolására a dolgozók tömegszervezeteket és tömegmozgalmakat hozhatnak létre.

Ezenkívül a Polgári Törvénykönyv 57. paragrafusának (1) bekezdése jogi személyiséggel ruhazza fel az "állampolgároknak alkotmányosan elismert" politikai szervezeteit, szakszervezeteit, női és ifjúsági, valamint egyéb társadalmi szervezeteit.

Az alábbiakban arról a folyamatról szeretnék röviden képet adni, amely során kialakult a FIDESZ "hivatalosan el nem ismert", sem nem támadott, sem nem túrt státusza.

A FIDESZ alapítói tisztában voltak lépésük politikai súlyával, valamint azzal, hogy a hivatalos intézmények nem jogi érvekkel fognak fellépni ellenük. Számoltak a retorziókkal, bár bíztak abban, hogy ezekre - a reformszólások dagálya idejénem kerül majd sor. A probléma egyelőre még nyitott, s valószínűleg a negyven éves "gondolkodási idő" után elkészülő egyesülési törvény hatályba lépéséig az is marad. De nézzük az eseményeket sorjában.

A politikai vezetést láthatóan meglepte a FIDESZ hirtelen megalakulása. Erre az első átgondolatlan reakciókból következtethetünk. (Az más kérdés, vajon miért meglepő, hogy egy, már hét évvel ezelőtt megfogalmazódott igény újra felbukkant, nem is beszélve arról, hogy az alakulás előkészületeiről - miután minden nyíltan történt - tudomása volt a felső vezetésnek.) A rendőrség 1988. április 8-ra (tehát kb. egy héttel a megalakulást bejelentő sajtótájékoztató után külön-külön beidézte a FIDESZ öt tagját, és rendőrhatalósági figyelmeztetésben részesítette őket, minthogy "a rendelkezésre álló adatok szerint" "törvényellenes szervezet" megalakítását kezdeményezték. Felhívták továbbá a figyelmüket arra, hogy amennyiben e magatartásukkal nem hagynak fel, bűncselekményt fognak elkövetni. Külön kérés ellenére sem voltak hajlandók közelebbről megvilágítani, mit is takarnak az olyan, meglehetősen homályos fogalmak, mint a "rendelkezésre álló adatok", "törvényellenes", "bűncselekmény"; azt is megtagadták, hogy az érintetteknek a jegyzőkönyvből átadjanak egy példányt. Mindezzel a rendőrhatalóság megsértette az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1981. évi I. törvényt,

A BRFK vezetője a benyújtott panaszra válaszul kijelentette: az a jogszabály,

amelyen a rendőrségi intézkedés alapult, (39/1974. (XI.1.) MT sz. rend.) "a végrehajtó hatóság részére nem ír elő olyan eljárási kötelezettségeket, amelyek hiányát a panaszában kifogásolta." A televízió és a rádió beolvasta még ugyanezen a napon a figyelmeztetés tényéről tudósító MTI közleményt, másnap pedig az ország összes napilapja, a megyeieket is ideértve, közölte a hírt. A Magyar Hírlap kommentárt fűzött a közleményhez, amely szándékos torzításoktól, hamis tényállításoktól (köznyelven: hazugságoktól) sem mentesen a szigorú atya megrovó hangnemében a "türelem határait" emlegette. Megkezdte egyúttal a történetek "érdemi" jogi minősítését is. Ennek lényege a következőképpen rekonstruálható: az ifjúsági törvény a KISZ-t mint egységes ifjúsági politikai szervezetet említi; az egységes tulajdonképpen azt jelenti, hogy egyetlen, így a FIDESZ csupán egyesületnek tekinthető. Az egyesületekről szóló törvényerejű rendelet szabályait viszont a szervezők megszegték, hiszen nem jelentették be a rendőrségnek a szervezőmunka megkezdését.

A FIDESZ alapítói helyreigazítási igénnyel fordultak az MTI-hez, valamint a Magyar Hírlaphoz majd ennek eredménytelensége után sajtóhelyreigazítási pert indítottak az említett két fórum ellen. Felperesként az öt érintett személy mellett a FIDESZ mint szervezet is fellépett. A perindításnak kettős célja volt:

1. a felperesek a jogtudas állampolgári magatartásra akartak példát mutatni, "szaván fogva" a hatalmat, minden rendelkezésükre álló jogi lehetőséget fel kívántak használni az állami önkény ellen;
2. állásfoglalásra akarták készíteni a FIDESZ törvényességének kérdésében a bíróságot. (Amennyiben bírósági ítélet mondja ki a FIDESZ törvényellenes voltát - hangzott el az egyik gyűlésen -, a szervezet feloszlatta magát.)

Közben április 22-re a rendőrség által beidézett öt személy, továbbá a klubtanács két tagja (egyikük mellesleg be sem lépett a FIDESZ-be) szíves invitálást kapott a Fővárosi Főügyészség Államellenes

Osztályának vezetőjétől, úgymond "elbeszélgetésre". Az ügyészség képviselői készséggel elismerték, hogy a szervezet alapítói nem sértették meg az egyesületi törvényerejű rendeletet, ellenben megpróbálták bebizonyítani, hogy a FIDESZ - Nyilatkozata alapján - alkotmányellenes, s a szervezők cselekedetükkel tulajdonképpen a Btk. összeesküvés tényállását valósítják meg. E - sikertelen - "meggyőzési" kísérlet összefüggésben állt az éppen akkor kezdődő felsőoktatási ifjúsági parlamenttel, célja pedig főképpen az lehetett, hogy - a veszprémi rendőri szervekkel összehangoltan - megakadályozzák a FIDESZ-tagok ottani nyilvános fellépését. Arra is megkísérelték a jelenlevő tagokat rávenni, hogy (a szervezet tevékenységét beszüntetve) várjanak az új egyesülési törvény hatályba lépéséig. Nem elhanyagolható körülmény, hogy miután Veszprémben a FIDESZ-kérdés mégiscsak napirendre került, a jelenlevő "hivatalos" küldöttek ill. látogatók köréből olyan hírek kaptak lábra, hogy elképzelhetőek letartóztatások is.

A Fővárosi Bíróság 1988. május 19-én tárgyalta a sajtóhelyreigazítási pert, dr. Madarász Vladimérné, az FB párttitkára elnökletével. Nem alaptalanul vehető fel a bírói függetlenség kérdése: vajon egy olyan ügyben, amelynek politikai jelentősége aligha tagadható, elképzelhető-e, hogy egy bíró, akit kötelez a pártfegyelem, képes kivonni magát a pártvezetés prejudikáló megnyilatkozásainak hatása alól. Tekintsünk el most a kérdés megválaszolásától. Elégedjünk meg az eredménnyel: a bíróság a FIDESZ mint felperes vonatkozásában a pert megszüntette, a szervezet jogképességének (azaz

jogi személyiségének) hiányára hivatkozva. Mindez azonban nem akadályozta meg a bíróságot, hogy a FIDESZ-t a többi felperessel egyetemlegesen a perköltség megfizetésére kötelezze. (Ennek előfeltétele éppen a FIDESZ jogképességének elismerése lett volna.) A többi felperes vonatkozásában a keresetet azon az alapon utasította el, hogy az MTI "nem jogosult a rendőrségi közlemény felülbírálatára, kötelezettsége arra irányul, amelynek eleget is tett - hogy a hír forrását megjelölje." A Magyar Hírlap pedig "az MTI hírhez a szerkesztőség részéről fűzött kommentárt, amely tényeket nem állított. A kommentár véleménynyilvánítás, bírálat, amely a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának 12. számú Állásfoglalása (3) bekezdése szerint sajtóhelyreigazítás alapjául nem szolgálhat."

A fellebbezés után a másodfokú tárgyalásra 1988. július 11-én került sor. Noha ezt látszólag semmi sem indokolta, (hacsak az ügy "bonyolultsága" nem?) Imreh Katalin tanácsa az ítélethozatalt július 15-re tűzte ki. Az bizonyára csak a furcsa véletlennek köszönhető, hogy a két időpont között tárgyalta az MSZMP KB az egyesülési és gyülekezési törvények irányelveit. A II. fokú ítélet lényegében helyben hagyta az I. fokú bíróság ítéletét.

Mi a helyzet ma? Nem hihetjük, hogy a bírósági ítéletek a politikai állásfoglalásoktól függetlenül születtek. Úgy tűnik, a kezdeti kapkodás után a hatalom kialakította a maga stratégiáját a FIDESZ-szel (és a többi autonóm társadalmi kezdeményezéssel) szemben. A bíróság nem nyilvánította a FIDESZ-t törvényellenesnek (amit - bár nem minden nehézség nélkül, de - megtehetett volna), viszont a jogi személyiséggel együtt megfosztotta attól a lehetőségtől, hogy de facto szervezetként működhessen (azaz saját nevében irodát, postafiókot bérelhessen stb.). Ugyanakkor a politikusok nyilatkozatai (Berecz János, Marosán György, Andics Jenő) azt próbálják sugallni, mintha az egyesülési jog terén az új törvény elfogadásáig valamiféle függő, tisztázatlan helyzet lenne - "joghézag", ahogy mondják. Ez pedig nem kevésbé merész dolog, mint ténylegesen azt állítani, hogy az Alkotmány, a nemzetközi szerződések és a Ptk. ide vonatkozó szabályai nincsenek hatályban. Mindezzel párhuzamosan az egyesülési törvénytervezetről azt szeretnék elhitetni, hogy elfogadása esetén megkönnyíti a szervezetalakítást. E "könnyítés" valójában azt jelenti, a hatóságok, amelyek az eddig jogi eszközök híján pusztán hatalmi eszközöket vehettek igénybe, a jövőben már jogi eszközökkel is rendelkeznek, hogy a szerveződések meggátolják, vagy létezésük elismerésének áráként kompromisszumokra kényszerítsék őket. S noha a látványos hatósági fellépések ideje lejárt (vagy még nem jött el újra?), az egyértelmű, hogy a hatóságok nem tettek le arról, hogy elvegyék a tagság kedvét a FIDESZ-től. Legalábbis erre enged következtetni a későn, illetve felbontva kézbesített levelek sora, néhány állást kereső FIDESZ-tag elutasítása, meg az, hogy a debreceni rendőrség egyszerűen elkobozta a FIDESZ-programot.

Azt hiszem, az elkövetkező hónapok nem kevésbé lesznek izgalmasak, mint az előző félév volt - és nem csupán a FIDESZ számára.

x x x

Az első fokú ítélet elleni fellebbezéshez a FIDESZ jogász szakértői részletes kommentárt fűztek. Ezt az iratot, minthogy számos elvi jelentőségű megállapítást tartalmaz a sajtóhelyreigazítás, a szervezetek jogi személyisége és általában a jogalkalmazás kérdéseivel kapcsolatban, teljes terjedelmében közöljük dokumentumaink között.